

Tóthné Mátyás Erzsébet
Tanár voltam Texasban
 – részlet –*

Pillanatkép az esélytelenekről

Az első bevándorlóktól egészen a legújabban érkezettekig, mindenki azzal a hittel jött Amerikába, hogy itt nem éri megkülönböztetés, s a többiekkel azonos eséllyel küzdhet a sikeres és boldog jövőért. A történelemkönyvekből kiderül, miként valósult meg ez az álom saját életükben vagy leszámazottaikéban.

Az esélyegyenlőség az amerikai társadalom értékrendjének egyik legfontosabb eleme. Mit értenek alatta az amerikaiak? Abraham Lincoln szavait idézem:

„Lehetővé kívánjuk tenni, hogy a legegyszerűbb embernek is ugyanúgy egyenlő esélye legyen a meggazdagodásra, mint bárki másnak. A szabad társadalom olyan, amelyben ha valaki szegényként is kezd, mint ahogyan a legtöbben az élet versenyében, tudja, hogy javíthat helyzetén, és azt is tudja, hogy nincsenek életre szólóan meghatározott munkakörülmények.”

Az „élet versenyé” pedig nehéz és szoros, s már az iskolapadban elkezdődik. A Reagan High School** legnagyobb érdeme – a viszonylag alacsony tanulmányi színvonal ellenére – éppen az volt, hogy sokat tett azért, hogy nehéz családi és anyagi körülmények között élő diákjai megtanulják, miként ismerhetik fel érdekeiket, és hogyan ragadják meg a kínálkozó lehetőségeket. Sajnálatos módon

a diákság egy jelentős része nem tudott jól élni a szabadsággal. Egyértelműen saját maguk és szüleik emberi hibájából esélyeik a jobb életre a minimálisra csökkentek. Róluk szól ez a fejezet.

Eddig csak elvétve akadt az „esélytelen” kategóriába sorolható diákom. Houstonban azonban tanítványaim egyharmada ide tartozott. A helyzet megrendítő volt. Optimizmusomat és a tanári munka értelmébe vetett hitemet is megtépázta, s ezt nem volt könnyű lelki torzulás – messianisztikus hajlamok vagy dekadens életérzés kialakulása nélkül – naponta megtapasztalni és elfogadni.

Miért tartottam tanítványaim egyharmadát esélytelennek, és hogyan jöttem rá erre? Mennyire tudtam azonosulni a gondolataikkal? Mit tett értük a Reagan High School?

Felfigyeltem arra, hogy az általában hiperaktív Oscar Pe-

cina és Mario Rosales mindig egymás után kéredzkednek WC-re az óra elején. Eleinte sokáig elmaradoztak, de később, a fegyelmi helyzet megszilárdulása idején az általam megszabott három percen belül visszaértek. Igyekeztek udvariasak lenni, és az órai feladatoknak is nekiláttak, csak hogy kimehessenek. Szokatlanul készséges és menetrendszerű viselkedésük mellett feltűnt, hogy a meleg éghajlat ellenére Mario állandóan szipogott, mert folyt az orra.

* A kötet 2001 karácsonyának ajándéka.

** Ebben a houstoni iskolában tanított a szerző.

Oscar pedig – aki a szabályok ellenére gyakran nap-szemüveget viselt az épületben – visszaérkezése után rövidesen elaludt. Mindkettőnek vörös volt ilyenkor a szeme. Ezeket a tüneteket jó sokára, és eleinte csak külön-külön vettem észre. Oscar egyébként is az órák feléről hiányzott, így rendszerességről csakis egy-két hónap után lehetett beszélni. Mario okos volt, és lényegesen gyorsabban dolgozott bármelyik társánál. Szakmailag nem érhetett kifogás. Eleinte eszembe sem jutott gyanakodni.

Ezzel párhuzamosan tapasztaltam egy s mást az iskolában, amiről először nem gondoltam, hogy összefüggésben lehet az előbb említett jelenségekkel. Ms. Breaux-Healy terme mellett volt egy eldugott lépcsőlejáró. Néha arra mentem le az udvarra sétálni, amikor már enyhült a hőség. Az egyik lépcsőfordulóban furcsa szag ütötte meg az orromat minden esetben, ha arra jártam. Ugyanezt a szagot éreztem, amikor egyszer Oscar átnyújtotta a WC-engedélyét. (Minden tanuló számára, ha óra alatt eltávozott a tanteremből, engedélyt kellett írni, amelyen szerepelt a neve, az eltávozás időpontja, a visszatérés előre megszabott ideje és az engedélyező tanár aláírása). A másik csoportjaimban is kialakult a rendszeresen kéredeztek köre: Jorge Moron, Erik Hernandez és Esmeralda Barragan az 1. órás, valamint Abel Marin a 3. órás csoportomból. Mindegyiküknél érezni lehetett a furcsa szagot, és vörös volt a szemük. Erik, Abel és Jorge szintén az alvós típusba tartozott. Mind a négyen rettenetesen durvák és agresszívak voltak, ha nem mehettek ki. Utána viszont vagy eszetlen vigyorgásba fogtak, vagy egyszerűen elcsendesedtek.

Karácsonyra kialakult bennem az a vélemény, hogy ezek a tanulók marihuánát szívnak. Mario valószínűleg valamit szippantgathat. Megkérdeztem Martha Martinezt, mi a teendőm. Elmondta, hogy az ilyen tanulót is fel lehet írni, de nem az igazgatóhelyettes elé vagy az SRC*-be kerül, hanem a problémára szakosodott tanárhoz vagy nevelési tanácsadóhoz és a védőnőhöz.

– Mi van, ha tévedek? – kérdeztem.

– Ha kétségei vannak, ne írja fel. A lapot megmutatják a diáknak, és ő beperelheti. Csak akkor írja fel, ha biztos benne, és bizonyítani is tudja, amit állít.

Majd megkérdezte, van-e jogi biztosításom. Persze nem volt.

– Az ilyen és egyéb kínos helyzetek miatt az iskola minden tanárának nívós felelősségbiztosítása van.

Elgondolkodtatott, amit hallottam. Úgy döntöttem, saját hatáskörömben fogok intézkedni. Nem engedem ki őket, és kész. Marihuána nélkül csak kibírnak 90 percet. Oscar és Mario olyan éktelen dühkitöréssel fogadták a döntést, hogy félni kezdtem: az amúgy már stabilnak mondható béke felborulhat. Ráadásul Mario a munkáját sem végezte el. Últ a padjában, csapkodott, morgott, felállt, rohangált egy kicsit, leült, újra szitkozódott. Közöltem vele, viselkedéséért büntetéképpen nem mehet ki két napig. Mario azonnal felfogta, hogy a döntés mit jelent. Okos szeme megvillant, és azt mondta:

– Oké, miss, megegyeztünk.

Amerikai pedagógiai szakkifejezéssel viselkedési egyezséget kötöttünk. Valójában azonban hányingerem volt attól, ami történt. Egyszer hazafelé az iskolaudvaron találkoztam Marióval. Senki nem volt körülöttnünk. Esélyt láttam arra, hogy megpróbáljam a lehetelent. Kár volt.

– Mario, figyelj csak, mi lenne, ha abba hagynád ezt a rendszeres WC-re járást, mert előbb-utóbb baj lesz belőle.

– Miről beszél, miss?

– Tudod te azt nagyon jól, Mario. Sokkal jobban mennének ügy dolgaid, hidd el!

– Jaj, miss! Ne nevetessen, miss – és ismétlődő gúnyos kacagása még messziről is hallatszott a néptelen udvaron.

Oscar Pecina igen jóképű legény volt, egy csuda aranyos és kitűnő tanuló barátnővel felszerelve. Egyszer megszólítottam a leányt, és mondtam neki, próbálja rábírní Oscart valamiféle iskolalátogatásra, mert a lógásai és késései miatt számtalanszor beutalták már az SRC-be, és így ki fogják csapni.

– Igen, miss, én is sokszor beszéltem vele erről. Azt is tudja, a miss jót akar neki, csak nincs hozzá ereje. Ő már csak ilyen szétszórt és akarattalan. Én meg elfogadom, ahogy van.

Szép barna szeme csillogni kezdett, és azt mondta, mennie kell.

Jorge Moronnal és Erik Hernandezdel sajnos csak apró és múló sikereket értem el. Mindegyik eszes kölyök volt. Erik rossz társaságba keveredett a bátyja révén, aki nem régen jött vissza a börtönből a Reagan

* Student Referral Center, iskolabörtön.

High-ba. Kábítószer-kereskedésben való bűnrészességért ült vagy fél évet. Ezt Erik egy naplóoldalában írta le.

Tehetetlen voltam vele. Az év vége felé aztán Erik túllőtt a célon, és elkapták. Szüleinek a következő hivatalos levelet küldték:

Szülői értesítés felfüggesztésről

Gyermekeit három napra felfüggesztették az óralátogatás alól a Reagan High Schoolban a következő tanterületi és iskolai szabálysértésért: marihuána hatása alatt állt.

Gyermekeivel tartott megbeszélés során az igazgatóhelyettes megmagyarázta az ellene szóló vádat, és neki pedig alkalma volt felelni erre. E megbeszélés eredményeként tisztázódott, hogy gyermeke elkövette a fent említett szabálysértést. A felfüggesztés dátumai: május 10–11–12. Ön köteles elkísérni gyermekét a május 13-án 8.30-kor tartandó visszafogadó elbeszélgetésre. Ha ez az időpont nem felel meg Önnek, hívja fel Ms. Bottellót, a titkárnőt időpont egyeztetés céljából. A felfüggesztés ideje alatt gyermeke nem léphet be az iskola területére.

Köszönjük az együttműködést.

Ben Azios igazgatóhelyettes

Jorge már az elején csúfolni kezdett. Fog tanárnőnek hívott, mert a Toth név hasonlít a tooth (fog) írásához. Eleinte nem reagáltam rá, de később kórusban is szölongáltak a haverjaival, és véget akartam vetni ennek az ostoba heccelésnek. Az ő spanyol vezetékneve Moron volt, ami angolul annyit tesz: gügye. Amikor elegendő lett a Ms. Tooth-féle megszólításból, megkérdeztem tőle:

– Jorge, én mikor viccelődtem a te vezetékneveddel?

Az egész feje vörös lett a dühtől. Így kezdődött, és aztán igazán sosem fogadott szót nekem, csak meghunyászkodott, ha SRC-vel fenyegettem, mert a szülei nagyon szigorúak voltak hozzá. Ő volt az egyik telefonszélhámos, mellel Jose Montes legjobb barátja.

Jorge egész rokonsága odajárt a Reagan High-ba. A nővérét, Carlát s az unokatestvérét, Laurát is tanítottam, és kölcsönösen kedveltük egymást.

Mario után talán Jorge volt a legértelmesebb azok közül, akiket kábítószerrel gyanúsítottam. Rettegetően bántott, hogy az én aláírással ellátott engedéllyel teremt magának alibit sötét dolgaihoz. Mivel a családjában biztos támogató háttérrel láttam, úgy döntöttem, megpróbálom a hivatalos utat. Mit vesztetek? Ha feljelentene is, aligha tennének ellenem bármit, hisz ügyis elmegyek az év végén. Kitértettem hát a beutalót Jorge Moron számára, és kértem a kábítószerügyekkel foglalkozó szakembereket (substance abuse monitoring team) vizsgálatát. Martha Martinez elismerően nézett rám, amikor átvette a hivatalos papírokat.

– Biztos benne?

– Igen.

– Vállalja a bejelentő nevének nyilvánosságra hozatalát és annak következményeit?

– Igen.

– Itt írja alá!

Nem hallottam többé az ügyről. Jorge ugyanúgy járt a WC-re, mint eddig. Néhány héttel később szokatlanul nyájaskodva adott nekem egy Reagan Bulldogos matricát, és azt mondta, szépen mutatna a fehér autómra a bordó sticker. Nem mertem felragasztani. Féltem, hogy szétvereti a kocsimat valakivel. Végig azt hittem, gyűlöl, mert gringó vagyok.

A tanév utolsó napján megkért, adjam le az adatlapját az irodán.

– Miért én? – kérdeztem.

– Magában megbízom.

– Add le magad óra után!

– Én mindent elfelejtek – mondta –, és ez fontos. Ma van az utolsó nap.

Ekkor nézett az arcomba először nagy, szomorú, vörös, barna szemével.

Esmeralda Barragan volt a másik telefonszélhámos, Jorge jó barátja. Esmeralda gyenge jellemű és hasonló értelmi képességű, gonoszkodó és hangoskodó leányzó volt. Minden kilenches időszak elején eldobta magától a fejlődés összes esélyét, nem adta be órai munkáit, és durvaskodott, akivel csak tudott. Az első hónapban meg-megszólalt nála a személyi hívója. Ezután azonnal WC-re kéredezkedett, s körütejéről sosem tért vissza időben. Tilos volt személyi hívót vagy mobil telefont hozni az iskola épületébe. Felírtam érte, és többet már nem merte használni. Ehelyett állandóan

telefonálni kéretőzött. Amikor már ezt sem engedtem, pontban 10-kor WC-re ment. Ha nem tehettem, sivítottam, mint akit ölnek.

Mi is állt e mögött az egész cirkusz mögött? Az óriási méretű iskola zegzugos épületszárnyain körülbelül 20-25 mellékkapu volt. Ezeket az intézménybe telepített három rendőr nem tudta őrizni, hiszen néha belül is szükség volt rájuk. Biztonsági okokból pedig nem merték bezárni a kijáratokat. Ha megszólalt a csipogója, Esmeralda a jel alapján lement a megbeszéltek kapuhoz, és felszedte a rejtékhelyre lerakott anyagot. Szünetben már lehetett is osztogatni vagy árulni. Ahogy szigorodtak a körülmények ennél az átkozott külföldi tanárnál (nálam), úgy korlátozódtak a lehetőségei. Végül Esmeralda is túllőtt a célon, és be sem jött az iskolába. A rendőrök az utcán kapták el egy bandával. Az utolsó napokban már nem láttam.

Az iskolai kábítószer-fogyasztás elleni küzdelemben finoman szólva alul maradtam. Eleinte úgy éreztem, hogy megérdemlem a „vétkesek közt cinkos, aki néma” klasszikus sorban kifejeződő erkölcsi ítéletet. Szárnyaszegett megoldási kísérleteim után azonban felmentettem magam.

Annak, hogy ezeknek a diákoknak a gondjait nem értettem meg igazán, és nem tudtam nekik segíteni, több oka volt. Ideiglenes tartózkodásomból származó tudatlanságom és félelmem mellett szegényesnek találtam a hivatalos lehetőségeket is. Szórólapok, brosúrák heverték szerte-széjjel, drogellenes osztályfőnöki órákat tartottak, és egyszer egy volt drogost is meghívtak előadónak, de a gyerekek között nem tevékenykedtek igazán hatékonyan. Például szigorúbban ellenőrizhettek volna a WC-eket, a folyosók és lépcsőházak eldugott részeit, és intézményesen megszigoríthatták volna a WC-re járást.

Karen Tabora nem az egyedüli volt a bántalmazott gyerekek kategóriájából. Ismertem még egy ilyet, de róla majd később írok. A bántalmazott gyerekek történetét szigorúan bizalmas információként kezelték, és sajnos mindkét esetben későn értesültem róla. Mindezenre évente kétórás belső továbbképzésben kellett részt vennünk, hogy felismerhessük a gyermekbántalmazás vagy elhanyagolás jeleit, ha szembekerülünk velük. Ugyanígy két-két órás kötelező oktatást tartott szá-

munkra az iskolai védőnő az öngyilkosság és az önszonkítás témájáról, valamint az AIDS-ről is.

A Houston független iskolakörzetének területén tizenegy iskola (köztük hatban bölcsőde is működött) vett részt „A sikeres tizenéves szülő” (A Successful Adolescent Parent) nevű programban, amely ingyenes étkezést, orvosi tanácsadást, tantárgyi korrepetálást és bölcsődei ellátást biztosított az ilyen tanulóknak, illetve gyermekeiknek.

A latin-amerikai származásúak aránya a tizenéves szülők közt igen magas volt. Az 1. órák csoportomban három lány és egy fiú, a 2. órákban három lány, a 3. órákban pedig egy lány és egy fiú várt vagy nevelt kisbabát tanulás mellett. Mindebből egy fiú élt stabil párkapcsolatban, egy fiú és egy lány pedig házasságban.

Ezeknek a „gyerekeknek” nagyon nehéz volt az életük. Általában együtt laktak a szüleikkel és testvéreikkel, néha még azok családjával is. Megélhetésüket azonban maguknak kellett megkeresniük az iskola mellett. Sokan fizikailag sem bírták ezt, szellemi teljesítményük pedig mérhető sem volt. Közülük csak két tanuló nem bukott meg. Az egyik, Jorge Moron nővére, TAAS*-vizsgáját is letette, és remélhetőleg mára már érettségi bizonyítványt szerzett. A történetem legelején szereplő Ana Salinas s a nemrég említett Karen Tabora is terhes lett az év végére.

A másik lány, aki nem bukott meg, még terhessége elején tartott, amikor elhagytam a Reagan High Schoolt. Dulce Ariasnak hívták. Értelmes, de nehezen elviselhető teremtés volt. Tanártársaimtól hallottam, hogy az édesanyja kegyetlenül bánt vele, így egyik nagynénje nevelte. Sajnos, ezt túl későn tudtam meg, nevezetesen azután, hogy néhány alkalommal Dulce egy játékbabával jelent meg az órán. Eleinte nem szóltam érte semmit. Éreztem, ha egy 16 éves lány ilyesmit tesz, jobb hallgatni, mint sértő szóváltásba keveredni. Egy idő után azonban már a munkáját sem végezte el emiatt. A babát szopó pózba helyezte, félhangosan beszélt hozzá, a csoport pedig rajta gúnyolódott és nevetett. Ezt már nem hagyhattam szó nélkül. Megtiltottam, hogy máskor is behozza a játékot, és telefonáltam a személyi anyagában feltüntetett számra. Az anya megdöbbenve hallgatta a történetet, és megígérte, beszél Dulcéval, ha legközelebb találkozunk. Ez a mondat gyanakvóvá tett, és így kezdtem kérdezősködni kollégáimtól. Dulcénak is szóltam a telefonbeszélgetésről.

* Elméleti készségek texasi értékelő rendszere.

Dühös volt rám, de soha többé nem hozta be a babát. A hangulata azonban továbbra is rettenetesen szeszélyes maradt. Sokszor ok nélkül sikítani, ordítani kezdett, és nekiesett a mögötte vagy az előtte ülőnek.

Tanulmányi teljesítménye ingadozott, de megbuktatnom azért sosem kellett. Az év vége felé erős búskomorság és nála szokatlan szótlanság vett erőt rajta. Végül kipattant a hír: Dulce terhes. Ettől kezdve fenn követelte a terhes nőknek járó kíméletet. Hol WC-re ugrált, hol inni akart, hányingere volt vagy a hasa fájt.

Éhségről és álmoságról panaszkodott, csak hogy dolgozni ne kelljen, és felhívhatta magára társai kétes értékű figyelmét. Karen Taborával melegegett össze, aki hasonló cipőben járt. Azért is haragudtam rájuk különösen, mert az iskola kismamaprogramjában nem akartak részt venni. Eleinte az a kérdés is felöltött bennem, vajon terhesek-e ezek egyáltalán.

Van még egy tanuló típus, amelyről szólnom kell: az iskolakerülőké. Itt most nem azokra gondolok, akik egyszer meghosszabbították a hétvégéjüket, vagy fejfájást színélve a védőnőhöz kéredzkedtek. Minden csoportomban akadt 2-3 igazi iskolakerülő. Hadd írjam le Carlos Nunez esetét. 18 éves volt, amikor megismertem. Nagynénjénél lakott azóta, hogy lelépett a szüleitől Mexikóból. A félelmetes fizikai erejű óriás olyan vulgárisan beszélt, hogy belesápadtam, ha kinyitotta a száját. Gyűlölte, és értelmetlennek tartotta az iskolát.

– Lassú vagyok én ehhez, miss – mondogatta.

Egyszer csak elkezdett hiányozni. Vártam egy hetet, hátha beteg. Aztán felhívtam a személyi anyagában található számot.

– A számon nyilvántartott készülék központilag kikapcsolva – hallottam a gépi hangot.

Ekkor levelet írtam a gondviselő nagynéninek a személyi anyagban megadott címre. Semmi válasz. Tetsetett vagy nem, hatósági eljárást kellett kezdeményeznem Carlos Nunez ellen veszélyes iskolakerülés címén. Ki kellett töltenem egy űrlapot, amely a személyi anyagában szereplő adatokon kívül tartalmazta, mióta hiányzik, és milyen kísérleteket tettem, mikor és milyen eredménnyel azért, hogy visszahívjam az órára. Ezt az űrlapot a hiányzási hivatal továbbította a rendőrségnek. Ők rajtaütésszerűen megjelentek Carlos címén, és

behozták az iskolába Mr. Jones elé, aki három napra SRC-be rakta, mert Carlos nem tudta igazolni mulasztását. Megjegyzem, ez az igazolatlan óramennyiség eleve bukást jelentett arra a kilenc hétre. Az SRC után megjelent az órám, és a szó szoros értelmében törtzúzott. Leszedte a vakolatot, obszcén rajzokat firkált vagy vésett Ms. Breaux-Healy padjaira, aki ezért majdnem lenyelt engem keresztben. Az órákon vagy aludt, vagy trágár módon szidott és provokált. Soha egy értekelhető feladatot be nem adott. Szerintem alapjában véve nem is tudott olvasni, és félig írástudatlannak lehetett tekinteni. Ezt úgy értem, hogy a betűket el tudta olvasni, le tudta írni, amit diktáltak neki, de írásban önállóan nem tudott mondatokat alkotni, és az elolvasott szöveg értelmét nem fogta fel. Ezzel különben nem volt egyedül. Egyszer óra után megállt előttem.

– Miss, most már láthatja, mi az ábra. Én nem való vagyok iskolába. A múltkor is volt egy jó kis melóm, de maga behozatott. Akkor onnan kirúgtak. Most találtam egy másikat. Jól figyeljen, miss, csak egyszer mondom el. Ne kémkedjen utánam, ne hozza rám a rendőroket, mert megjárja. Érti?

– Igen.

– Én megmondtam. Isten áldja!

Hosszasan elgondolkodtam ezen az ajánlaton. Azt mondtam magamban, hogy ebben a kilenches periódusban már úgyis megbukott, hadd dolgozzon. Egy kicsit felejtse el a keserűségét. De a következő kilenc hétre visszahívom. Így is történt. Előtte azonban, az előzményeket és a személyes véleményemet elmondtam Ms. Martineznek. Kértem, beszéljen Carlosszal, mielőtt az osztályba engedi, és ne vigyék mindjárt SRC-be. Ms. Martinez elmosolyodott és megjegyezte:

– Már kezdi érteni ezt a világot, ugye?

Mr. Jonest is megkértem, hogy mérlegelje Carlos körülményeit, mert a rendőrök mindig hozzá vitték először. Charles Jones azonban hajthatatlan volt, és SRC-be küldte. Nem hittem a szememnek, amikor Carlos újra megjelent. Sokkal csöndesebb és szelídebb volt. Igyekezett valamit dolgozni is, csekélyke eredménnyel. Aztán következett a táskalopás. A gyerekek közül többen azt állították, hogy Karen és Carlos játszott össze. Karen, aki elől ült, elvette a táskát, és Carlos leghátul eldugta. Velem sohasem közölték hivatalosan, mi történt. Mindenesetre Carlos úgy megjijedt a rendőroktől és a kihallgatástól, hogy nem tette be töb-

bé a lábát az iskolába. Talán nem véletlenül. Én pedig eztán sosem hívtam vissza. Egy hónap múlva kiiratkozott.

Visszatérve fejezetnyitó elmélkedésemmre, azért tartottam a kezdő kábítószerekre, a terhes tinédzsereket, a keserű gyermekkoruk lelki terheit hordozókat, a félig írástudatlanokat és a notórius iskolakerülőket esélytelennek, mert ezek a hátrányok gyakorta halmozottan jelentkeztek, és majdnem mindig együtt jártak a bevándorlás okozta súlyos személyiségproblémákkal és a szűkös anyagi helyzettel. Fontos azonban, hogy a szegénység önmagában nem volt okozója az efféle szörnyűségeknek.

Bár gondjaikra mindig volt hivatalos kezelési mód és eljárás, sok esetben ezek alkalmazása, az érintett diákok életét – netán másokét is – még elviselhetőbbé tette. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy nem kellett volna betartani a törvényeket, és azt sem, hogy a törvények rosszak voltak, csupán annyit, vannak olyan sorsok, amelyekben nem enyhíthet egy általános intézkedés, hanem teljesen egyedi eljárást igényelnek.

Az adott pillanatban megoldhatatlannak tűnő emberi tragédiák túlzott átélésével pedig a tanár kockáztathatta a megoldhatók megoldását. Hadd hozzam fel ismét Carlos Nunez esetét. Rajtam kívül még három tanár tanította. Az ő óráikra sem járt. Nekik is – hozzám hasonlóan – kezdeményezniük kellett volna a hatósági megkeresést. Miért nem tették? Nem biztos, hogy hanyagságból mulasztották el. Talán tudták azt, amit később én magam is felfedeztem.

Az eddig említett súlyos gondokat természetesen nem lehetett, és nem is akarta senki csak a tanóra keretében megoldani. Sőt, talán éppen az lehetett a rész megoldás, hogy az alapgondról az óra idejére megfelelően, s a tanárral és a társakkal együtt megtalált, új, közös feladatra koncentrálna – mint például vizsgára készülés, egy projekt elkészítése vagy egy film-művelemény megbeszélése – a szomorúság és az elkeseredés legalább egy időre csillapul. Eleinte hetekig töprengtem azon a kérdésen, érdemes-e ezeket a gyerekeket angolra tanítani. Végül is filozófiai értelemben az előbbi válasszal nyugvópontra jutottam e dilemmában, de az óráimra újra és újra, vagy inkább egyfolytában betörték a tűrhetetlen emberi sorsok nyomán fakadó pszi-

chikai torzulások, a deviancia, az elkeseredés, a közhöz, az unalom és az erőszak.

Kriminális helyzetek alakultak ki, pedig nem is voltak jelen bűnözők. Nekem pedig az óra idejére el kellett intéznom a még hosszú távon is elintézhetetlent, meg kellett nyugtatnom a megnyugtathatatlant, le kellett győznom a harsányt és az erősködőt, és fel kellett emelnem a gyengét.

30-ból 10 és 20-ból 6 ilyen volt, vagyis egyharmad részük.

Ha nem lettek volna segítőtársaim, mint Mr. Alaniz, Ms. Martinez, Mr. Jones, Mr. Goeddeke, Robert Falcon és Ms. Breaux-Healy, túl sem éltem volna. És ha nem lett volna Debbie Derosssett rendőrtisztő. Ő volt az első és eddig az utolsó amerikai rendőr, akitől karácsonyi üdvözlést kaptam. Jóságos, vidám, de határozott nőszemélynek ismertem meg. Megpróbálta jobb belátásra bírni – sajnos sikertelenül – Ana Salinast az első viharos hetekben. Néha beszélgettünk, és mesélt arról, hogy másnak is vannak gondjai, és nyugodjak meg, nem én vagyok az egyetlen, aki a biztonságiakat hívja. Sajnos karácsony után elment az iskolából.

Portré az esélyesebbekről

A tanév legtevékenyebb néhány hetéhez érkeztünk. A TAAS-tesztek március végén zajlottak. Előtte végre mindenki megértette, hogy ha az írás- és olvasásvizsgákon átmegy, nem kell többet ESL*-órára járnia, az angolórákon együtt lehet a többiekkel, mint afféle igazi amerikai. Furcsa módon volt, aki ellenérdekeltnek érezte magát.

– Én nem akarok a rendes angolra járni, miss, az sokkal nehezebb!

A többség azonban igyekezett. Nagyjából mindenki a feladatokra koncentrált. Kevesebb magatartási és viselkedési gond adódott. Akadtak olyanok, akik, ha befejezték az adott alkalomra kirótt munkát, külön feladatokat igényeltek. Néhányan otthon próbálkoztak a fogalmazások írásával, és kérték, javítsam ki őket. Elfogadták tanácsaimat a vizsgázás taktikai kérdéseivel kapcsolatban is. Írtunk próbavizsgákat, és láthaták, sokuknak kifejezetten jó esélyük van arra, hogy mindkét vizsgatípusban sikerrel szerepeljenek. A többségük meglepődött volna azzal, ha az egyik angol

* Az angol mint második nyelv.

tárgyból kettést kap, hiszen tizedikesek lévén először futhattak neki ennek az erőpróbának. (Érdekes, hogy itt a nálunk is szokásos osztályzashoz hasonlóan értékelték a dolgozatokat egy 1-től 4-ig terjedő skálán.) Az idősebbek már azt szerették volna, ha a két angolon kívül a matematika TAAS-vizsga is sikerül.

Megváltozott az órák hangulata. A fél-fél órás feladatok végén adódó pár perces szünetben viccelődünk. Már nem követett minden szellemeskedő megjegyzést káosz. Kikuncogták magukat, aztán újra munkának láttak. Persze mindig akadt ellendrukker, de nem lázították fel az egész csoportot, és az elégedetlenkedők vagy ellenségeskedők többnyire egyedül maradtak. Így a bezárás, a felírás és az iskolabörtön intézménye jól működött, inkább megelőzőképpen, s csak egy-egy esetben büntető eszközként. Előfordult, hogy két hétig nem írtam fel senkit egyik csoportomban sem.

Szerencsém volt az iskolavezetéssel is. Mr. Jones felengedett, sőt rendszeresen beszélgettünk a balkáni helyzet alakulásáról.

– Látja, Ms. Toth, majd ha Magyarországon megjelenik a bevándorlóáradat, már felkészült lesz, hiszen itt sok mindent megtudott erről a társadalmi jelenségről.

Nem akartam elkedvetleníteni azzal, hogy szerintem Magyarországon sosem lesz ilyen a helyzet. Azt különben elismerem, hogy rengeteget tanultam az emberi természetről, és kézséggel egyetértettem vele. Mr. Alaniz egyre jobb véleménnyel volt rólam. Többször megtörtént, hogy másoknál órát látogatott, vagy valami fegyelmi ügyben meg kellett jelennie valahol, és elsétálva tantermem nyitott ajtaja előtt, be-benézett. Látható, hogy mindenki csendben dolgozik, és senkinek nincs a feje a padon, mint az másutt gyakran szokás volt, főleg az óra utolsó harmadában. Újabban már a „Ki tudja elsőként megmondani a megoldást?” módszert is alkalmaztam, és 100 jutalompontot adtam bizonyos számú jelentkezésért. Néha majd kiugrottak a padjukból, és volt úgy, hogy a pontok nem érdekelték őket, csak az, hogy ők legyenek az első. Természetesen sokszor tippeltek, blöfföltek, vagy véletlenül találtak ki az általában szókincsfejlesztő feladatok, tesztek megoldásait. Az egészet 20 perc alatt megunták, és nem lehetett mindennap alkalmazni, de ez mégiscsak határozott fejlődést jelentett. Volt még egy kedvenc

foglalatosságuk: a rejtvényfejtés. Ilyenkor – az amúgy általam szigorúan megszabott ülésrendet felborítva – oda ülhettek, ahova akartak, és négyes csoportokban dolgoztak. Ha elkészültek, a csoport minden tagja 100%-ot kapott. Meghatóan vigyáztak egymásra. Mindig gondoskodtak arról, hogy a gyengébbek ne maradjanak magukra. Ezt csak hetente egyszer, pénteken engedtem meg, és rossz magaviselet esetén néha megvonnam tőlük. A TAAS-vizsga után már nem kellett annyi tesztet írni, és egy-egy órán vitáztunk, ami egyébként eléggé elterjedt munkamódszer az USA-ban a közismereti tantárgyak óráin. A vitáknak sajátos szerkeztük van, s ettől nagyban függ az egész tevékenység sikere. Rossz esetben iszonyatos rendbontáshoz vezethet. Rájöttem, először szavaztatnom kell a témával kapcsolatos leegyszerűsített kérdések alapján. Például:

– Jónak tartjátok-e a halálbüntetést?

Igen- és nem-szavazatok megszámlálva. Utána jöhet a következő pont:

– Védd meg érvekkel a véleményedet!

Amikor mindenki elmondta, mit gondol, újabb szavazás jön, és égnek a kíváncsiságtól, sikerül-e valakinek meggyőznie valamelyik ellenvéleményen levőt. Ha igen, ujjonganak. Eleinte erre nem jöttem rá, és csak így tettem fel a kérdést:

– Mi a véleményetek a fegyvertartásról?

Vagy nem érkezett válasz, vagy blöfföltek, ugrattak.

Voltak szívükhöz közel álló témák, amelyeket többször is meg akartak vitatni, és naplóoldalt is szívesen írtak róluk.

Imádták a dramatizált felolvasást. Amy rendelte meg még korábban azt a színes ifjúsági újságot, amely kéthetente érkezett számomra az iskolába 25 példányban. Szerdánként bevittem hozzájuk. Helyesírási, olvasási, fogalmazási feladatokat tartalmazó, rendkívül ügyesen megszerkesztett magazinok voltak, amelyek különböző származású, bőrszínű gyerekhősök, pop-, színész- és sportolóstárok életével összekapcsolva lopták be az angol olvasás és írás gyakorlásának gondolatát a tanulni nem szerető ifjoncok életébe. Ha nem oldották meg a feladatot, nem tudták mi lett kedvenc hősükkel. Ez az újság leegyszerűsített, párbeszédese változatban hozta a mindig éppen aktuális sikerfilmek történetét. E szövegek könyvek dramatizált felolvasása volt szívük vágya. A szereposztásnál rendkívül vigyáznom kellett, ki ne törjön a verekedés egy-egy pozitív

hős mondataiért. Egyszer tettünk kísérletet arra, hogy ténylegesen eljuttassunk egy ilyen darabot, de nem sikerült igazán. Az előadás visszasüllyedt a felolvasás szintjére, mert nem voltak hajlandók otthon gyakorolni.

Ahogy enyhült az órák légköre, úgy javult személyes kapcsolatom a diákokkal. Sajátos emberi történetek rajzolódtak ki, melyeknek akarva-akaratlan jómagam is szereplője lettem. Íme néhány példa.

Az azték

Ruben a 3. órás csoportom legkülönlegesebb tanulója volt. Rendkívül jóképű, ápolt és éles eszű fiú.

Tudta, hogy egyetemre akar menni. Matematikából, történelemből és angolból is jó eredményeket ért el. Nagyon szerette Ms. Hejazit, korábbi angol tanárnőjét, aki levitte a teniszklubba. Ruben versenyt versenyre nyert a houstoni és texasi tornákon. Százszor kifejtette, hogy én nyomába sem léphetek az ő nagyszerű angol tanárnőjének. Ms. Hejazival sokszor beszélgettem róla, és nagyokat neveltünk, amikor elhatároztuk, hogy csak akkor indítja el a következő versenyen, ha soha nem ír nálam 80 pont alatti tesztet. Ruben prűskölt, duzzogott, de dolgozott, mert Ms. Hejazi azt „kérte”. Egy idő után rájött az összeskűvésre, és igen megharagudott rám.

– Becsapott, miss, ez nem volt szép. Nem is tudja, milyen nehéz nekem, hogy ilyen jó tesztet írnak. Fogalma sincs arról, milyen nehéz az én életem.

– Valóban nincs Ruben, és nem is érdekel. Engem egyedül az érdekel, hogy jól tanulj, és letedd a TAAS-vizsgákat.

A mexikói utazásra természetesen azonnal fény derült a szünet után.

– Hol volt, miss, a tavaszi szünetben? Járt az északnyugati bevásárló központban?

– Nem, mert az egész szünetet Mexikóban töltöttem.

– Matamoros pocsék hely.

– Montereyben, ugye, nem volt?

– Nem. De ha érdekel benneteket, megmutatom az úton készült diákat.

Hát, persze, hogy érdekelte őket. Így péntekenként az utolsó félórán vetítettem nekik, ha előtte jól vi-

selkedtek. Ruben tátott szájjal nézte a többiekkel együtt. Az első vetítés végén így szólt:

– Miss, miért hazudott, amikor azt mondta, hogy nem érdekli az életünk? Biztosan akkor is hazudott, amikor azt mondta, hogy átmegyünk a TAAS-on. Biztos, nincs is olyan, hogy Magyarország, és nincs olyan nyelv, hogy magyar. Nem is tudott volna így megtanulni angolul. Nem is járt ezeken a helyeken. Nincs is ott a képeken.

– Ilyen helyeken még én sem jártam, pedig mexikói vagyok. Miss, maga mindig csak hazudik – toldotta meg John Rodriguez.

– Nem hazudtam.

Szerencsére vége lett az órának. Egy hét múlva szó nélkül elővettem a következő diasorozatot. Természetesen voltak olyan képek, amelyeken én is látható voltam.

Kérdezgetni kezdtek:

– Az ott milyen messze van Texastól? Mit látott arra? Mit evett? Hol lakott? Miért ment oda? Nem félt? Tetszett?

Próbáltam visszafogottan válaszolni a kérdésekre, de biztosan megéreztek a hangomban, hogy milyen jólesik beszélnem róla. Ruben nem kérdezett. Pár perccel a csöngetés előtt véget ért a vetítés.

– Hoztam egy könyvet. Megnézhetitek.

Odaadtam valamelyiküknek a magyar nyelvű Mexikó útikönyvet, körbeadták és nézegették. Kicsengettek, és jó páran nem mentek ki. Aztán csak eltávoztak, mert ment a busz. Ruben ottmaradt, kezében a könyvvel.

– Máskor is behozza, miss?

– Igen. Ha végzel a feladattal, és az előző órai tesztet 80% felett írod meg, nézegetheted.

– És a többiek? Ők is nézegethetik, ha végeztek?

– Közösen nézhetitek, vagy körbeadom. Majd meglátjuk.

– Jó, miss. Ez magyarul van, ugye?

– Igen.

– Én azték vagyok.

– Értem.

– Ezt Ms. Hejazinak is elmesélem – mondta, és elment.

Hetekig nézték azt a régi Panoráma útikönyvet. Megtalálták benne a „maja”, az „azték” szavakat és némelyikük a városát is.

– Miss, nincs más képeskönyve magyarul?
– De van, csak az USA-ban élő indiánokról szól, és nem Mexikóról.

– Az is jó lesz.

Következett tehát a Mi micsoda sorozat „Indiánok” című kötete.

– Ez mit jelent? – kérdezték a magyar képaláírásokról.

– Ilyen Mexikóban is van – mondták néhány edényre vagy maszkra. Amikor Ruben a második könyvet is megnézte, megkérdezte:

– Miért mondta, miss, hogy nem érdekl az életünk?

– Nem azt mondtam. Azt mondtam, nem érdekel, milyen nehéz. Azért mondtam, mert nem akarom, hogy erre hivatkozz. Az órán felejtsd el a nehéz életedet! Azért, hogy kikerülj belőle.

Ruben nagy fekete szeme nedvesedni látszott, de állta a sarat.

– I'm sorry, miss. (Bocsánat.)

– That's all right. (Minden rendben.)

Ruben mindhárom TAAS-vizsgáját letette első nekifutásra. Írásból és olvasásból is hármast kapott, ami nagyon kevés gyereknek sikerült az ESL-csoportokban.

A tanítónő

Frances Alvarez is nagyon szép volt, közel a fehér hispán kategóriához. Kevés indián vér lehetett benne, konkvisztádori bőre és misszionáriusi hajlamai miatt nem is volt túl népszerű. Értelmes és szorgalmas diáknak bizonyult, akit édesanyja állandóan tanulásra biztatott, és szigorúan ellenőrzött. Az utóbira erősen szüksége volt. Frances mindig megszánt valami ágrólszakadt szerencsétlent, és patronálta. Aztán együtt lógott vele, és falazott neki. Hamar rájöttem, s telefonáltam az anyjának. Az év folyamán többször bejött az iskolába, hogy érdeklődjön a lány felől. Frances eleinte nagyon haragudott rám, mert miattam eltiltották segítségre szoruló barátnőtől. Idővel megenyhült irányomban, de mindvégig kritikus szemmel figyelt, s ha bármi nem tetszett neki, megjegyzést tett:

– Miss, ezt nem így kellett volna csinálni. Senki nem értette, hogy mit magyarázott.

Egy alkalommal jelentkezett óra elején, és a következő bejelentést tette:

– Miss, azt akarom, hogy tudja, munkát vállaltam a vasárnapi iskolában, a templomban. Angolt tanítók alsóbb osztályokba járó kisgyerekeknek – fizetés nélkül.

Vittem neki egy vékonyka nyelvtani összefoglalót és egy kicsiknek való gyakorló könyvet, amit Kate Bacistól kaptam.

– Úgy szoktam csinálni, ahogy a miss az óráin. De azért jobban figyelek, hogy mindenki megért-e.

Frances nem tudott köszönömöt mondani, még akkor sem, ha úgy gondolta.

A pletykafészek

Esteban Ramos és Yesenia Leija kutya-macska barátsága sok nehézséget okozott. Ha elültettem őket egymás közeléből, dührohámot kaptak, ha megengedtem, hogy egymás mellett vagy mögött dolgozzanak, állandóan piszkálták egymást. Mindegyikük elég értelmes volt, a lustaság azonban sokszor erőt vett Yesenián, aki amúgy is rapszodikus és lobbanékony természetű lány hírében állt. Esteban fiú létére pletykázott, mint egy vénasszony. Gyöngybetűkkel írt, de lassan dolgozott, mert figyelme állandóan Yesenia körül járt. Ők is nagy kritikusak voltak. Ha valamilyik szón érződött a brit angol akcentus, azonnal vihorászni kezdtek. A véletlen azonban egyszer csak hatalmas lehetőséget adott a kezembe. Esteban kíváncsiságát a naplóoldal írásakor sem tudta legyőzni. Mondanivalója, úgy látszik nem volt, a kívánt sormennyiségből pedig kettő hiányzott. Feltett egy kérdést:

– És maga, miss, hogy töltötte a karácsonyt?

Leírtam neki. Észrevettem, hogy a naplóoldal kiosztása után Esteban továbbadta azt a többieknek, és végül mindenki elolvasta. Úgy tettem, mint aki semmit sem vett észre. A következő naplóoldalon Yesenija is feltette a kérdést:

– És maga, miss, mit gondol a tegnapi látott filmről?

Válaszoltam neki és Estebannak is. Lényegében ugyanazt, de más megfogalmazásban. Összehasonlították a nekik írtakat. Büszkén mutogatták a többieknek. Nagy sutyorogás támadt, és a következő alkalommal még jó páran odaírták a naplóoldal végére:

– És maga, miss, mit gondol? Mit tenne a helyemben?

A szokás más csoportokban is lábra kapott. Jöttek az üzenetek és kérdések garmadával. Helyenként, bevallom, elszomorítottak a megjegyzéseikkel. De mindegyikre válaszoltam. Kezdték igen munkai igényes lenni ez a fajta beszélgetés. Szerencsére minden csoda három napig tart. A kérdezgetős divat elcsendesedett. Esteban és Yesenia kitartottak szokásuk mellett. A többiekben megmaradt a tudat, hogy a naplóírás komoly dolog: egyoldalú vallomás vagy párbeszéd – csak rajtuk múlik. S ha az utóbbira volt szükségük, éltek a lehetőséggel. Én pedig biztos lehettem abban, ha Yeseniának vagy Estebannak írtam valamit, tudta az egész csoport.

A gyengén látó

Pablo Pardo hasonló értelmi képességekkel rendelkezett, mint Ruben. Külseje azonban korántsem volt olyan előnyös, s ráadásul félnék és hisztis fiú volt. Nem éppen a latino férfi ideál. Gátlásosságát hatalmas, vastag szemüvege és fokozott rövidlátása okozta. Haragudott is az egész világra, és kigondolta az ő sajátos bosszúját. Bemesélte a tanároknak, hogy fél óránál tovább nem tud olvasni, hogy számára túl aprók a könyvek betűi, és nem tudja kivenni a táblára írt szöveget. Azt állította, örökké fáj a feje, a szeme, holott gyakorta járt ellenőrzésre, és a megfelelő szemüveget hordta.

Igazából nem haragudtam rá, csak láttam, hogy sokkal többre lenne képes, és sajnáltam, hogy a maga által gyártott kelepcebe esik. Már-már ő is elhitte, hogy ez az ő formája, és kész. Pedig mindenképpen a legjobbak között lett volna a helye. Ehelyett a különleges oktatású gyerekek közé sorolták, mint valami enyhén szellemi fogyatékos. Nyugodt lelkiismerettel terheltem ugyanúgy, ahogy a többi. Az én rövidlátásom kétszerese volt az övének, csak éppen kontaktlencsét hordtam, és így nem gyanította senki. Nagyon jól tudtam hát, mivel jár ez a szembetegség. Például azzal, hogy jobban teszi az illető, ha nem emeléssel, vagy hirtelen erőfeszítéssel járó fizikai munkára adja a fejét, mert komolyabb baja lehet. A mi Pablónk pedig éppen erre predesztinálta magát az olvasástól való nagy idegen-

kedéssel. Előszeretettel ült a számítógépes játékok előtt is, pedig ez aztán tényleg nem javíthatta a szemét. Pablo amúgy igen apró betűkkel írt, ami ismét gyanús-nak tűnt. Hogyan látta, mit ír? Azt mégjicsak látnia kellett valahogy. Szó, ami szó, Pablo nagyon jól olvasott, csak olyasmit kellett a kezébe adni, ami érdekelte. Sikerült rávennem néha, hogy Rubennel versenyezzen a feladatok megoldásában. Ha ő nyert, boldogan feszített a padban. Ha csak a második lett a csoportban, panaszra ment Ms. Hernandezhez, hogy nem veszem tekintetbe az ő sajátos helyzetét, és nem nagyítom fel számára az összes fénymásolt anyagot. Ms. Hernandez jólelkű lény volt, de könnyen átverhető. Úgy érzem, komoly lépésekre szánta el magát, és be akart panaszkodni az igazgatónak, vagy meg is tette, de szerencsére véget ért a tanév. Pablo is hármassal ment át első olvasás és írás TAAS-vizsgáján. Így végül elégedett lehettem. Emberileg azonban sosem tette túl magát azon, hogy átláttam trükkjein, és nem bocsátott meg.

Szerencsétlenségemre egy másik közös, szomorú élményünk is volt. Ismeretségünk felfelé ívelő szakaszában kitalálta, hogy magyar diákokkal szeretne levelezni. Amy Martinez itt, Magyarországon szerzett neki partnert. Mások is kedvet kaptak ehhez, s mivel a normál angol csoportokból sokkal több jelentkező volt, érthető módon egy olyan amerikai tanárnő segített nekik, aki egyébként is tanította őket. A leveleket egy nagy borítékba gyűjtötték, és így küldték el az én kanizsai gimnáziumomba. Postára adás előtt a tanárnő megmutatta őket. Megrendülten néztem a tépelt szélű, vonalas lapokra rendetlenül, ceruzás írással odavetett sorokat. Nem mertem szólni semmit, csak visszatettem a borítékot az asztalára, amikor órán volt.

Mit is mondtam volna? Ha minősítem a levelek tartalmát vagy külalakját, őt is megszegényítem. S ahogy sejtettem, alig érkezett válasz.

Pablo nagyon szívére vette az esetet.

– Azt hiszem, azért nem írtak nekem, mert nem vagyok angol anyanyelvű amerikai.

– Nem hinném, Pablo. Inkább csak azért nem írtak, mert a két világ messze van, és túlságosan különbözik egymástól.

– Hát, lehet – mondta, de láttam rajta, nem tudom igazán megvigasztalni.

A vajákos

Imelda Salinas, Ana Salinas húga igazi mexikói boszorkány volt. Sápítózott, dobálta magát, rettentés jeleneteket rendezett, ha valami előnytelenül érintette; dörgölözött, hízelgett, könnyekkel teli szemmel esdekelt, ígért fűt-fát, ha valamit el akart érni. Nem volt buta, de szabályosan irtózott a munkától. A nővérel törtétek ellenére úgy-ahogy elboldogultunk egymással. Egyszer azonban mégis betelt a pohár. Nem volt hajlandó pontosan órára jönni. Bezárás, felírás, Mr. Jones figyelmeztetése, SRC – mindez lepergett róla.

– Imelda, ha így folytatod, hosszú napokat fogsz újra az SRC-ben tölteni, pedig te azt nem szereted.

– Nem félek én attól, miss. Csak ránézek Mr. Jonesra, és ő már nem is haragszik rám. Mr. Jones kedvel engem.

Csúnya érvelés lenne ez a világ minden táján, de Amerikában még inkább érzékenyek az ilyesmire.

Néma csend lett az osztályban.

– Majd meglátjuk – mondtam.

Összeszedtem minden bátorságomat, és kihallgatást kértem Mr. Jonestól. Szó szerint elismételtem Imelda szavait. Veszélyes vállalkozás volt. A rossz hír hozóját errefelé sem szeretik. De bíztam Mr. Jonesban. Egy kicsit elszürkült az arca, de megőrizte nyugalját.

– Utánanézek – mondta.

Még aznap hívatta Imeldát a rádión keresztül.

– Látja, miss, kedvel engem. Most is hívat.

Senki nem nevetett. Imeldát Ms. Botello jelenlétében hallgatta meg Mr. Jones, és újabb SRC következett. Amikor Imelda visszatért közénk, sokkal csendesebb volt, de látszott rajta, tervez valamit.

– Miss, hogyan betűzik a nevét? – kérdezte egyszer mindenféle bevezető nélkül.

Felírtam a táblára.

– Mikor és hol született? Hogy hívják az édesanyját?

– Meg ne mondja neki, miss! Elátkozza. – kiáltott fel riadtan Yesenia, aki amúgy elég jóban volt vele.

– Mit csinál? – kérdeztem.

– Imelda ért a fekete mágiához. Ezek az adatok kellene hozzá. Valami vonalakat húz, és mormol közben. És a misst nagy baj éri. Meg is halhat. Ne

feleljen, miss, nagyon kérem! – sopánkodott egy másik lány is.

– Mi az, miss? Fél tőlem?

– Nem, de az édesanyám nevével ne viccelődj, azt nem mondom meg.

– Az nem is olyan fontos. Elég, hogy mikor született és hol. Ennyi éppen elég egy icipici balesethez. Meg meri mondani vagy nem?

Megmondtam neki. Másnap nem mentem iskolába, mert szemorvosi ellenőrzésen voltam. Imelda állítólag boldogan visongott.

– Sikerült! – mondogatta mindenkinek.

Amikor ismét elérkezett az angolóra ideje, a terembe érő diákok szemlátomást aggodva kérdezgettek:

– Jól van, miss? Minden rendben van? Hol volt, miss, tegnap? Megijedtünk, hogy beteg.

Imelda sosem tartozott azok közé, akiket csak egy pillanatra is meg tudtam győzni a tanulás fontosságáról. Ezután szót fogadott, mert, mint mondta, erős vagyok, és ellenálltam az átoknak. A többiek aggodása azonban jólesett. Mindez arra volt jó, hogy rájöttem, mennyire keveset tudok még arról, ami visszahúzza őket.

A 2. órás csoportban is volt néhány kedves élményem. Theresa Martinezt említtem először, mert olyankor állt ki mellettem, amikor az még egyáltalán nem volt népszerű dolog. Cserfes volt, de jóindulatú és igyekvő. A 12. évfolyamra járt, és csak a sikeres TAAS-vizsga hiányzott ahhoz, hogy érettségi bizonyítványt kaphasson. Félévtől másik csoportba került. Sajnáltam, hogy el kellett válnunk, mert ebben a körben minden pozitív egyéniségre szükség volt a sok nehézfű ellensúlyozására. Márciusban, valamivel a mexikói utazás után az óra végén azt vettem észre, hogy Martha Gonzales – akiről majd később részletesebben írok –, beletett valamit a táskámba, ahogy elhaladt az asztalom mellett. Látszott, nem vette észre, hogy figyelem.

– Már megint valami disznóság – gondoltam. – Még Martha is közéjük állt, pedig eddig benne lehetett bízni.

Meg sem néztem, mi az, amíg haza nem értem. Mit is idegesítsem magam autózás előtt. Otthon, amikor kiraktam a napi 90 dolgozatot az asztalra, vettem csak észre az apróra hajtogatott papírlapot.

1999. március 26. *Hi Ms Toot.*

Itt Theresa Martinez, és szomorú vagyok, mert már nem járok a maga órájára. De akárhogy is van, csak üdvözölni akartam. Viszlát Mrs.

P. S. Tegnap volt a születésnapom.

A tanársegéd

Martha Gonzales tizenegyedikbe járt, és a legtehetősebb lánynak tartottam. Tudta, hogy mit akar, dolgozott érte, és erkölcsi értelemben mindenféleképpen érettebbnek mutatkozott kortársainál. Kezdetül fogva segített. Néha ott maradt, amikor már mindenki elment, és tanácsot adott szegény, elkeseredett fejemenek, mit ne tegyek, mit nem értenek meg, vagy mivel kellene többet foglalkoznom. Soha nem árult be senkit név szerint, és utólag visszagondolva, soha nem vezetett félre. Nem véletlen, hogy Theresa Martinez is rá bízta üzenetét. A táskalopás után nagyon kiborult. Karácsonyra írt egy hosszú levelet, amelyet még Kaliforniába is magammal vittem, és Totnak is megmutattam.

„Boldog karácsonyt Mrs. Toth Martha Gonzalestől, és elnézést mindannyiunktól, akik valami rosszat csináltak önmagának. Az én személyes véleményem szerint tudom, hogy mindaz, ami történt, az nem a maga hibája volt. Köszönöm minden segítségét, és azt is tudom, hogy az év végére visszamegy az országába, de remélem, hogy nincs rossz véleménye rólunk, nos, legkevésbé rólam.

Tudom, hogy ebben a csoportban leszünk az év hátralévő részében, és azt hiszem, ezek a fiúk még több gondot fognak okozni magának, de arra is kell gondolni, hogy ez nem teljesen a maga hibája. Én csak azt akarom mondani magának, hogy ne vegye ezt magára, és a legjobb dolog, amit tehet, hogy nem figyel ránk, beleértve engem is.

Úgy érzem, hogy maga számomra egy nagyon kedves ember. Nem értek velük egyet, de remélem, világos talán, nem lehet velük mit csinálni. OK, Mrs. Remélem, hogy megértette a gondolataimat. Köszönöm. Legyen nagyon-nagyon boldog karácsonya, és boldog új évet.

Tisztelettel:

*Martha Gonzales
Köszönöm.*

Martha novemberben is próbálkozott a TAAS-vizsgálattal, akkor sikertelenül. Márciusban olvasásból és írásból is hármast tudott szerezni.

A hallgató

Pedro Zuleta 20. életévét is betöltötte, és mindig megbuktattam. A 12. évfolyamra járt, de már harmadszor. Nem tudott öt sornál többet írni, és nem volt hajlandó beszélni sem. Ha kérdeztem tőle valamit, bóloügatott vagy rázta a fejét; több nem telt tőle. Javasoltam Mr. Fitzgeraldnak, a tizenkettedikesek igazgatóhelyettesének, hogy Pedro tartozzon a különleges képzésűek közé, így alacsonyabb mércével osztályozható. Ő azt válaszolta, ha eddig eljutott, már nincs rá szükség.

– Sosem teszi le a TAAS-t – mondtam.

– Az lehet, de ha egyébként megszerzi az érettségi bizonyítványhoz szükséges pontokat, erről igazolást kap, és amint leteszi a TAAS-t, eredményes érettségije lesz. Ehhez már nem kell iskolába járnia, vizsgákra még sokáig jelentkezhet munkaviszony mellett is.

Eleinte azt hittem, ezzel a végbizonyítvány-trükkel akarnak megszabadulni Pedro Zuletától. De egyáltalán, hogyan juthatott ideig? Példája azt mutatta, ha valaki jól viselkedik, mindig átengedik, akár tud, akár nem. Ő pedig soha nem ártott a légynek sem. Áprilist írtunk, és én akkor kezdtem felfogni: elképzelhető, hogy tudásalapú átengedős rendszeremmel gyakorlatilag egyedül vagyok a Reagan High-ban. Eszembe jutott Karen Tabora. Szóval ezért panaszkodott. De hogy-hogy engem nem rúgtak még ki innen? És hogy-hogy a gyerekek elfogadják, ha ilyen nagy arányban megbuknak? Végül is a következő magyarázatot tartom máig is valószínűnek.

A tanulók sohasem voltak igazán tudatában annak, hogy az adott tantárgyból elért 70 pontjuk valójában igen csekély tudást takar, és tulajdonképpen már a jó magaviselet és a feladatokra tett bármilyen eredményű megoldási kísérlet elegendő ehhez. Minden csak számtan és viszonyítás kérdése. Így természetesen nem meglepő a TAAS-vizsgák 20%-os átlageredménye és a Reagan High szégyenletes helye az HISD ranglistáján. Mr. Alaniz valószínűleg megsejtette Karen panaszából, mi a valós helyzet, de nyilván örült neki. Gondolta, miért akadályozna meg benne, ha véghez tudom vinni.

Úgyis ilyen irányú változást követelnek iskolájában az oktatási felügyeletről. Az osztályozás miatt érzett lelkiismeret-furdalás rövid korszakát úgy zártam le, hogy értékelési rendszeremet ismét jól átgondoltam. Úgy döntöttem, kitartok mellette. A saját szisztémámon belül következetes és igazságos voltam, s a sok csirkefogó viselkedése és hozzáállása miatt is megérdemelte a bukást. Pedrót pedig, bárhogyan teljesít, negyedszerre átengedem. Erre gyakorlatilag azt hiszem, köteleztek is volna. Közreadtak tudniillik egy kérdőívet a tanárok között, amelyen felmérték, hány tizenkettediket kívánunk megbuktatni. Szerencsére én már időben határoztam.

A sors külön ajándékának tartottam a következő epizódot. Keresztretjvényt fejtettünk. A 2. órás csoportom korántsem bizonyult ebben a tevékenységben olyan lelkesnek, mint a 3. órások. Egy ponton elhangzott a következő kérdés:

– Mit kell ide beírni? Hát, senki nem jön rá? Pedig tanultuk.

És akkor Pedro lassan felemelte a kezét. Meglepődésemet titkolni sem tudtam. Ő pedig meg sem várta, hogy szólítsam, bement a halkan, de jól a megoldást. Volt, aki füttyült, volt, aki tapsolt. Pedro pedig boldogan nézett körül. A TAAS-vizsgára el sem ment. Az év vége után, a nagy amerikai körútra készülve az Eckerd nevű illatszerboltból jöttünk éppen hazafelé Judittal. Megálltunk az autóval a pirosnál. A járdán velünk párhuzamosan ballagott Pedro.. Bennünket nézett. Lehúztam az ablakot, és integettem neki. Széles mosoly áradt el az arcán, és kedvesen visszaintett. A visszapillantó tükörből láttam, hogy már régen zöld volt a gyalogosoknak, de ő még mindig csak az autó után bámult.

A fekete lány

Az 1. órás csoportomba járt Laura Hernandez, Karla és Jorge Moron, valamint Jose Montes unokatestvére. Bőre valamivel barnább volt, mint rokonaié. Kitűnt kiváló képességével, a szülei azonban nem értették meg. Örültek neki, hogy jó tanuló, de nem akarták, hogy a középiskola után is képezze magát. Ő pedig orvos akart lenni. Ezt egy naplóoldalon írta le. Ő volt az egyetlen, aki ebből a

főleg ismétlőköböl álló csoportból átment a TAAS-on. Csendes modora és igyekezete miatt nem örvendett nagy népszerűségnek. A Puerto Rico-i René Ortiz egyszer értékelhetetlen dolgozatát kézhez kapva így kiáltott fel:

– Bezzeg, annak a fekete lánynak – és Laurára mutatott – 100-at adott. Miért kedveli azt a lányt annyira, amikor olyan fekete?

René Ortiz SRC-be ment, de Laurán ez nem segített. Nagyon el volt keseredve. Egész órán a padra borult fejfel dolgozott. Április legvégén járunk, amikor az első óra után Laura odajött hozzám:

– Ms. Martinez értesített, hogy átmentem a TAAS-on. Köszönöm, hogy segített. Maga nélkül el sem mentem volna.

A második órát azzal a kérdéssel kezdtem, hogy kinek sikerült a vizsgája. Kilenc kéz lendült a magasba.

A kilencedikesek nem vehettek részt a vizsgán, így húszan próbálkozhattak.

– Szívből gratulálok mindenkinek.

– Meg sem kérdezi, miss, hogy hányast kaptunk? – morgolódtott Mario Rosales. Elszégyelltem magam, mert tényleg csak kettesekre számítottam. Gyorsan pótoltam a mulasztást. Martha Gonzales, Leo Cavazos és Mario is hármast kapott. Fiesta-hangulat uralkodott a teremben. Ölelgették egymást, és nagyokat kurjongattak. A zajra bejött Ms. Breaux-Healy.

– Mi ez a lárma? – kérdezte.

Mario az asztal tetejére ugrott, és ezt kiáltotta:

– Mario Rosales, a chiapasi hármast kapott írásból, olvasásból és matekból. Nézzen meg jól, miss, én vagyok az a Mario Rosales!

Julie Breaux-Healy hangosan nevetni kezdett, de azért leparancsolta Mariót az asztal tetejéről.

– Csak örüljete! – mondta, és tapintatosan távozott.

– Megérdemelték egy filmet – szólaltam meg újra.

– Csütörtökön és pénteken levetítem nektek az egyik kedvencemet.

– Mi lesz az?

– Meglepetés. Egyelőre titok.

A Don Juan de Marcót néztük meg Marlon Brandóval és Johnny Depp-pel. Igaz, a tiltólistán sz-

erepelt a szerelmes jelenetek miatt, de vállaltam az ezzel járó kockázatot.

– Miss, egyre jobb filmeket hoz. Kár, hogy vége lesz az évnek – mondták, s az összes foguk kilátszott, úgy nevettek.

A 3. órás csoportban is feltettem ugyanazt a kérdést. Ott tizenketten mentek át a 23 vizsgára kötelezettből. Pablo Pardo és Ruben Venegas, valamint egy Ociel Miranda nevű új diák kapott hármast. Nagy volt itt is a boldogság.

– Mindent úgy csináltam, ahogy a miss mondta – örvendezett Esteban Ramos.

Ők is megnézhatték a filmet. Amikor aznap hazafelé indultam, az iskolai postafiókomban Rose Eide-nek, az angol munkaközösség vezetőjének színes betűkkel írt üzenetét találtam.

Mrs. Toth!

Kitűnő! Gratulálunk, nagyszerű munka volt. TAAS írásvizsga: 81%.

Ti vagytok a legjobbak. Csak így tovább!

Rose

A 81%-os átlag nyilvánvalóan az iskolai eredményt jelentette, mert a többiek is hasonló papírt kaptak. Értelmezésemben nekem és ESL-tanártársaimnak ahhoz gratulált, hogy viszonylag csekély mértékben rontottuk le a normál angol csaknem 100%-os átlagát az ESL-csoportok eredményével. Az olvasás vizsga esetében valószínűleg gyengébb teljesítmények születtek. Erről iskolai összesítést nem láttam.

Ezt az örömteli időszakot használtam fel arra, hogy egy kéressel hozakodjam elő. Szerettem volna lefényképezni a gyerekeket. Előzőleg Mr. Alaniztól már engedélyt kértem rá. Ő azt mondta, ha a diákoknak nincs ellene kifogásuk, nyugodtan megtehetem. Mindhárom csoportban ugyanazt mondtam el tájékoztatásul:

– Szeretném lefényképezni a csoport tagjai közül azokat, akik ehhez hozzájárulnak. Elsősorban azért, mert így könnyebben visszaemlékszem rátok, és másoknak is meg tudom mutatni, kik voltak a diákjaim. Másrészt előfordulhat, hogy itteni élményeimről könyvet írok, és szeretném a fotóitokat beletenni.

Nagyon meglepődtek. Volt, aki megijedt, volt, akit vonzott a dolog.

– Ugye rólam is ír majd a könyvében, miss? És ott áll majd a nevem, mindenki olvashatja: Guillermo Rios.

– Igen.

– Akkor mostantól jó leszek. De ígérje meg, miss, hogy az eddigi dolgaimról nem fog írni.

– Jó, megígérem.

– Ha elfelejtenék jó lenni, csak szóljon.

– Szólni fogok.

– Jaj! Micsoda szégyent hoztunk magunkra! Ne írjon mirőlünk semmit se, miss, arra kérem! – rémülődött Martha Gonzales.

– Azt nem lehet Martha, hogy ne írjak. Próbáld megérteni! Nem írok rosszakat. Úgy értem, az igazság nem olyan szörnyű.

– Jaj, miss, mit gondol majd rólunk, aki elolvassa? – Marthát nem lehetett megnyugtatni.

– Mi maga, miss? Milliomos? Utazik, könyvet ír. Miért jött ide közénk, ha annyi pénze van, hogy ilyeneket csináljon? – faggatózott Esteban Ramos a 3. órás csoportomból.

– Egyáltalán nem vagyok milliomos. Nem vagyok gazdagabb az én országomban, mint ti itt. Azért jöttem ide tanítani, hogy világot lássak, és hogy mindenféle emberrel találkozhasak. Erre költöttem az itteni fizetésem. Különben pedig ez lenne az első könyvem.

– No, most majd kiderül, hogy hazudik-e, miss – hozta fel kedvenc vesszőparipáját Ruben.

– Ez nem olyan egyszerű. Lehet, hogy sikerül, lehet hogy nem. Mindenesetre ez a tervem, s ha most nem fényképezhetlek le benneteket, ezt már soha többé nem tehetem meg.

Mindhárom csoportban körülbelül a diákok fele egyezett bele a fényképezésbe. A többit természetesen nem erőltettem.